

LITERKA

Informační zpravodaj Památníku písemnictví na Moravě

Prosinec / 2025

Milé čtenářstvo Literky,

pomalů se zavírá rok 2025, který byl pro Památník náročný a plný změn. Hodně se v Rajhradě budovalo – benediktinské opatství má za sebou velké dílo: opravu a zpřístupnění prelatury, my jsme uvedli v život novou expozici, zpracovali jsme rekordní počet příspěvků v literární soutěži a ačkoli rok ještě není u konce, již nyní je zjevné, že návštěvnost o nějakou tisícovku opět překročí loňská čísla. Za všechny tyto dary chci upřímně poděkovat všem svým spolupracovníkům a spolupracovnicím v Památníku písemnictví i v Muzeu Brněnska, s nimiž je radost tvořit společné dílo, a také vám – našim podporovatelům a podporovatelkám, kteří nás sledujete, navštěvujete a držíte palce. Díky! Býváte-li někdy unaveni z vánočního lesku a povinné pohody, dovolím si k nim nabídnout kontrast: syrové, skřípavé verše Václava Hraběte. Snad mi nebudete mít za zlé, když do zvuku koled vstoupí „krása hladová co vypadá jak hřích“ a snad spolu se mnou autorovi odpustíte i z dnešního pohledu nepěknou nekorektnost v posledním verši.

Na shledanou a na přečtenou v novém roce se těší Jiří David

VERŠE MĚSÍCE PROSINCE

ZASE JEDEN ZIMNÍ SONET

Václav Hrabě

Tak to je zima Těch pár suše rudých střech
Na hlavě dne pak kouř Ten chochol věčně bílý
se zavírá jak chuligánský nůž
Ve státní zahradě tři chrápající víly

V zčernalém listí pěšin spí nezdaněný sníh
Kterému kradu sny protože jsme tu sami
A krása hladová co vypadá jak hřích
v lesknoucím se blátě se k nám blíží pěšinami

zahrajte pánové ať pláčou její oči
zatímco na nebi nastýdlé slunce kašle!
Romeo přichází Neví co je to drama

Ta země zmáčená až k zblbnutí se točí
Svatební merenda k níž hudbu složil Hašler
A buzerantskej sních mi slintá pod nohama

ze sbírky Blues (Praha 2023)

TŘI OTÁZKY PRO MICHAELU HASHEMI

Prof. Milan Kopecký, Váš otec, je autorem úctyhodného množství odborných publikací a editorem řady staročeských literárních památek. Zůstal nějaký jeho autorský sen nesplněný?

Ano, bohužel zůstal, i když u autorského odkazu čítajícího více než 600 bibliografických položek je to možná překvapivé, nebo právě naopak? Otec byl totiž neobyčejně pracovitý a systematický: pracoval plánovitě a efektivně, edice měl často připravené i několik měsíců před termínem odevzdání. V rukopise tzv. zaležela jeho monografie o Stanislavu Součkově. Ta ovšem už našla své zúročení: rukopis jsem poskytla kolegyni doc. Marii Škarpové, která měla připravený vlastní text a s otcovým rukopisem ho kontrolovala. Další otcova pro tisk už připravená publikace se stala výzvou pro mě, abych ji konečně k vydání přepsala do digitální podoby a doplnila její poznámkový aparát. Prozdám jen, že je to tip z hlediska mezer ve staročeské produkci zajímavý.

Na přípravě některých edic jste se svým otcem spolupracovala. Vzpomenete si, kdy jste se rozhodla zaměřit svůj odborný zájem na barokní literaturu, především homiletiku?

Spolupracovali jsme celkem na čtyřech publikacích, dvě byly vydány shodou okolností v roce 1999, kdy otec zvládl ještě nejen korekturu první z nich (druhá byla drobná knížečka s podtitulem *Dva středověké životopisy*), snad své edičně vůbec nejnáročnější publikace, tzv. souboru žďárských kázání nazvaných *Žena krásná náramně*. V tiráži je sice uvedeno několik jmen, ale obřími práce spočívala na otci. Poté jsem další jeho dvě poslední publikace zvládala v korektuře sama (*Nic stálého přítomného*, 1999), a vlastně i připravila pro vydání jeden z románů kněze Václava Kosmáka (2000), v jehož tiráži bylo otcovo jméno uvedeno z piety, už na něm nemohl spolupracovat. – Můj zájem o homiletiku byl staršího data, už z přelomu 80. a 90. let, kdy jsem díky knize Josefa Vašici z roku 1939 hledala umělecké vrcholy předcházející nejen poetice romantismu, ale i její máchovské tematizaci (a snad je našla i ve druhém spise theatinského autora Karla Račina, který Vašica nezmiňuje).

Jakému tématu se nyní věnujete?

V odpovědi odkážu na tu hned první. Dodám jen, že jde o rytířskou prózu. Ted', kdy mi odpadla administrativní zátěž s doktorandskou agendou, mi snad už taková práce půjde tzv. od ruky.

Prof. PhDr. Michaela Soleiman pour Hashemi, CSc., (publikovala též pod jménem Horáková) působí od roku 1998 na FF MU. Zaměřuje se především na starší českou literaturu. Celkem publikovala kolem 200 položek, včetně oblasti vyučování literatuře.

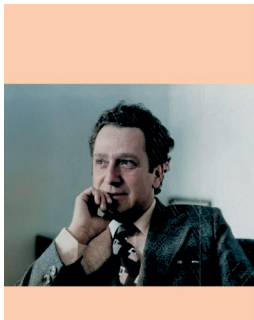
HOMO LEGENS – PRŮLET K SOUČASNOSTI

Do 20. století dosáhlo čtenářství svého vrcholu díky bohaté a dostupné knižní produkci a rozvoji periodického tisku. Lidé byli zvyklí číst. Masovost zapříčinila sice zjevný úpadek knižní kultury, do protipohybu se však vzedmulo bibliofilské hnutí, které vrátilo knihám jejich estetiku. Hnutí vzniklo v Británii, první česká bibliofilie se objevila v roce 1895. Za Velké války došlo k poklesu vydávání knih a rozvoji cenzury, ale čtení zůstalo populár-

ní, gramotnost dosáhla 97 %. Čtenářství výrazně podpořil po vzniku ČSR i nový Zákon o veřejných knihovnách, který stanovoval obcím povinnost zakládat veřejné knihovny. Během druhé světové války cenzura opět snížila produkci knih a docházelo k ničení zakázaných titulů, odhaduje se, že za války české knihovny přišly až o 40 % svých fondů. V poválečném tříletí navzdory politickým vlivům probíhala čilá vydavatelská činnost, již nikoli překvapivě utnuly tiskové poměry po roce 1948. Od 50. let vyrostla knihám nová konkurence na poli šíření informací, vzdělávání i zábavy – televize. Uvolnění a dostupnost literatury v letech šedesátých vystřídalo nové období tiskového dohledu po roce 1968. Málo pestrá nabídka způsobovala čtenářský hlad po kvalitní literatuře: pamětníci zmiňují fronty na nové knihy a zrodil se nový fenomén: samizdat. V devadesátých letech pak probíhalo překotné dohánění minulých let. Vznikla řada nových nakladatelství, některá jepičího života, jiná spoluutvářejí český nakladatelský svět dodnes. I přes digitální revoluci tištěná média nezanikají; ročně vychází v ČR přes 15 000 nových knih, což je v průměru 42 denně. Knihy si udržují ustálenou formu, ale typografie a knižní grafika se rychle vyvíjejí. Do čtení se promítá elektronizace: roste obliba elektronických čteček, zvlášť během pandemie covid-19, tištěné knihy se digitalizují, některé tituly již vycházejí pouze elektronicky. Audioknihy, které začaly vznikat již ve 30. letech, získávají na popularitě s více než 600 novými tituly ročně. A čtenářství se coby společenský jev stává předmětem pravidelného výzkumu. Z něj plyne, že se sice snižuje počet náruživých čtenářů, avšak současně platí, že 73 % obyvatel ČR přečte ročně alespoň jednu knihu. Roste také medializace čtení v podobě knižních influencerů a literárních podcastů. Technologický vývoj a příchod umělé inteligence radikálně mění podobu práce s textem a vyvolává nové kolo obav o úpadek vzdělanosti. (jd)

MILAN KOPECKÝ: 100 LET OD NAROZENÍ

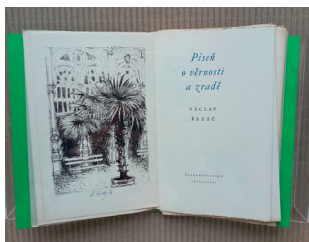
V sobotu 6. prosince zahájila prof. Michaela Hashemi svou přednáškou výstavu věnovanou prof. Milanu Kopeckému, DrSc., (14. 5. 1925 – 17. 9. 2006), jednomu z nejvýznamnějších badatelů v oboru starší české literatury. Jeho bibliografie obsahuje téměř 600 položek, z toho 20 knižních publikací, vedl stovky diplomových prací, desítky rigoróz a habilitací. S Brnem byl spjat po celý svůj profesní život: 19 let byl vedoucím Katedry české literatury a literární vědy, po sedm let stál v čele Filozofické fakulty jako proděkan a děkan. Je držitelem několika medailí, včetně medaile za zásluhy

o rozvoj knihtisku, organizoval např. konferenci v Brně u příležitosti 500. výročí prvního brněnského tisku. Prestiž si vydobyl též v zahraničí, kde přednášel zejména v Německu, Itálii i Norsku. Výstava je prezentována jako příběh vysokoškolského pracovníka s akcentem na jeho odborný růst a pedagogické zaměření na pozadí složitého historického období, jehož vývoj tak zachycuje, paralelně i formou fotografií a dopisů. Kvůli významu Kopeckého osobnosti převzala nad akcí 100. výročí Milana Kopeckého záštitu primátorka Brna JUDr. Markéta Vaňková. Celý projekt pokračoval instalováním výstavy v Mahenově památníku a v tomto kalendářním roce bude završen právě v Památníku písemnictví na Moravě. Výstava zde bude trvat do 31. 1. 2026.

(mh, red)

CO ROK 2025 DAL

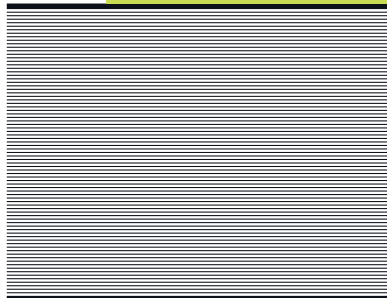
Prosincová výstava, Co rok 2025 dal, přináší tradičně souhrn sbírkových přírůstků, které byly získány během roku 2025. Exponáty zahrnují dary jednotlivců i institucí, nákupy a systematické sbírkotvorné aktivity, které doplnily a rozšířily naše sbírky. Výstava zároveň slouží jako poděkování všem, kteří se podíleli na obohacení sbírek – bez jejich štědrosti

a důvěry by nebylo možné zpřístupnit tyto cenné předměty veřejnosti. Prezentované exponáty ilustrují nejen výsledky uplynulého roku, ale i smysl dlouhodobé práce v oblasti sbírkotvorné, dokumentace a péče o kulturní dědictví. Každý předmět je důležitou součástí příběhu, který zachycuje kulturní, historické či umělecké hodnoty a odráží rozmanitost zájmů našich dárců. Proto bychom chtěli poděkovat za dar paní Jarmile Mikoláškové, soubor exlibris (539 ks) a za cenný nákup do sbírkového fondu pak paní Karle Nixové - kresby, grafiky a rukopisy z pozůstalosti Josefa Floriana. Zve-me návštěvníky k prohlídce a objevování příběhů, které každý předmět nese – a k připomenutí, že každé věnované dílo či předmět má svou hodnotu a význam. (mš)

MB Muzeum Brněnska
Památník písemnictví
na Moravě

CO ROK 2025 DAL

Ukázky z nových přírůstků do muzejních sbírek
2. 12. 2025 – 16. 2. 2026

Památník písemnictví na Moravě
Klášteř 1, Rajhrad
f @

Jihomoravský kraj

PAPÍR

Papír patří k jednomu z nejvýznamnějších vynálezů. Za předchůdce papíru je považován papyrus a pergamen. Před vynálezem papíru se v Číně psalo rytím do bambusových a dřevěných proužků. V roce 206 př. n. l. využívali hedvábí z vláken bource morušového, které bylo velmi drahé a při výrobě psacího materiálu vznikl velký odpad. S metodou výroby papíru z textilního odpadu a rostlinných vláken přišel v Číně roku 105 n. l. úředník Cchaj Lun. Pro výrobu papíru konkrétně využíval dřevěná lýka, konopný odpad nebo rýžovou slámu. Tyto materiály dlouho namáčel a rozmělnil. Kaše, která vznikla, se naředila vodou a následně čerpala pomocí rámu s rohoží. Vzniklé listy se poté lisovaly a sušily. Usušený papír se v konečné fázi ještě klížil. Cchaj Lun byl za vynález papíru povýšen do šlechtického stavu. Čína si dlouhá léta postup výroby papíru střežila jako tajemství, které bylo během bitvy v roce 751 prozrazeno Arabům. Jejich prostřednictvím se papír následně dostal do Evropy, kde první výroba papíru byla započata ve Španělsku a Itálii. Nejstarší historicky doložená papírna na našem území vznikla v roce 1499 v Čechách. Mezi nejstarší funkční papírny v Evropě patří ruční papírna ve Velkých Losinách, která byla založena v 16. století Janem ze Žerotína. V papírně se doposud bez větších změn vyrábí papír dle tradičního způsobu. Hlavní materiál, který se zde pro výrobu papíru využívá, je bavlna a len. Papírna, jež patří od roku 2001 k národním kulturním památkám, je považována za živé muzeum. V Evropě strojovou výrobu papíru vynalezl roku 1779 Francouz Nicolas-Louis Robert. V českých zemích se první stroj na papír objevil v roce 1827 v pražské papírně Císařský mlýn. V současnosti se v průmyslovém odvětví pro vysokorychlostní velkoobjemovou výrobu papíru používá několik typů s různými strukturami síťoviny. Každý z papírenských strojů má čtyři fáze – tváření, lisování, sušení, dokončování. V dokončovací fázi dochází k nejrozličnějším úpravám povrchu papíru, např. k hlazení, natírání, ražení nebo rýhování. (šd)